

Haftanın Ortası

Güncel konularla her Çarşamba

17 Ağustos 2016

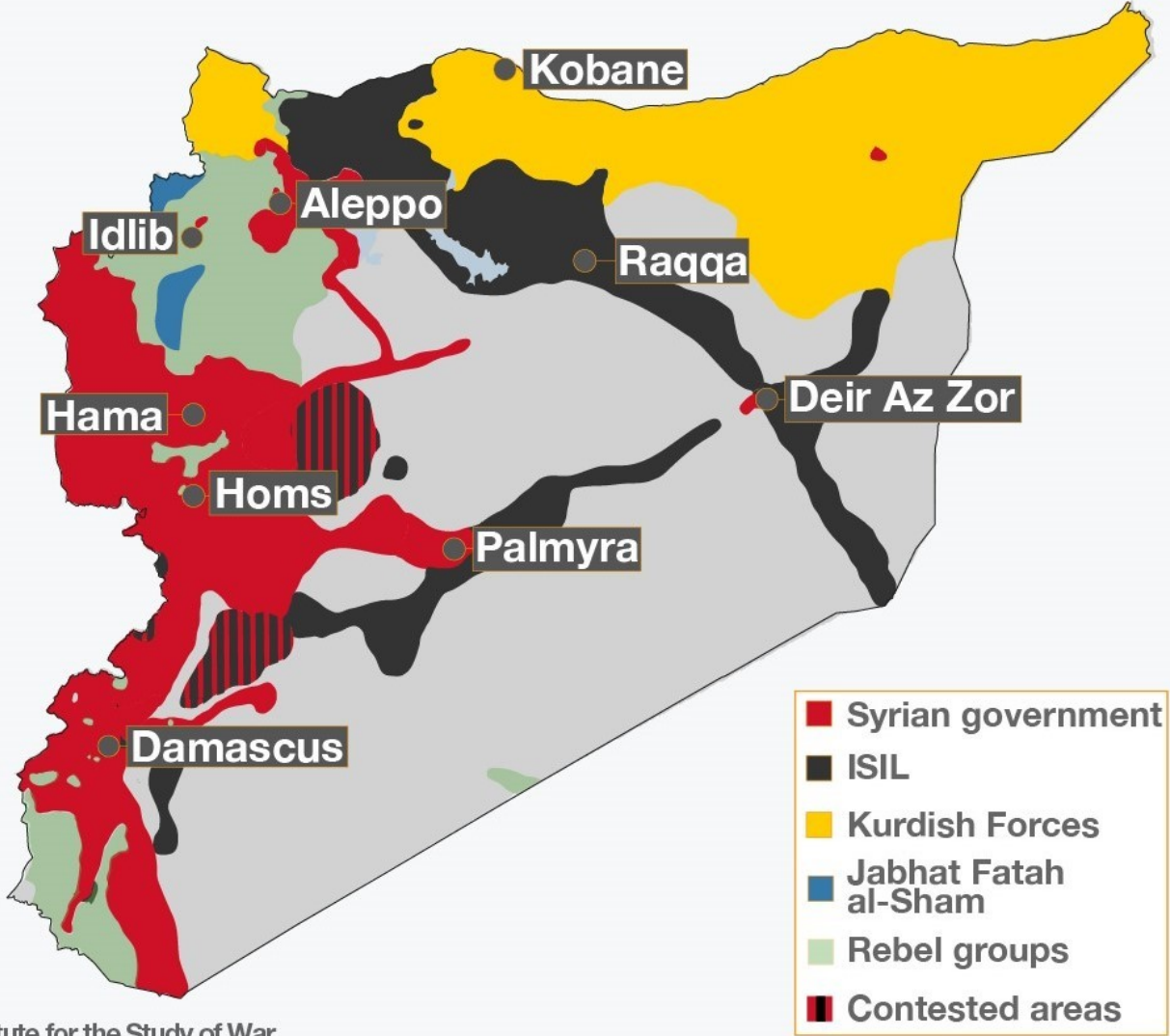
15 Temmuz'daki darbe denemesi daha devam ederken İran Dışişleri Bakanı'nın Twitter'dan attığı kınama mesajı ve izleyen saatlerde Rus lider Putin'in telefonu, Türkiye'nin dış politikasında yeni dönemin kodları hakkında önemli bilgiler içeriyor. Zaten, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın her iki ülkeye de cevaben mesajı çok açık. Türkiye, Rusya ve İran ile "el ele vererek bölge sorunlarını çözmek üzere" işbirliği yapacak 15 Temmuz sonrası dönemde. Fakat, Putin-Erdoğan toplantısından anlaşılan Erdoğan hızlıca 24 Kasım öncesine dönmek istese de, Putin'in işi ağırdan alma niyetinde olduğu. Nedeni de Rusya'nın Türkiye ile 180 derece ters düştüğü Suriye batağı. Şimdi, önümüzdeki Suriye'de iç savaşı sonlandırabilecek şekilde Moskova-Tahran-Ankara hattı oluşturmasının nasıl bir uzlaşma, nasıl dengeler ile sağlanabileceği; Türkiye'nin şimdiye kadar Suriye'de Esad karşıtı izlediği aktif politikadan nasıl ve ne hızda çark edebileceği; bunun Türkiye için batıya karşı oluşacak bedelleri; konuya biraz ilgisi olan herkesin aklında birçok soru oluşturuyor. Bunların herhalde temelinde de Türkiye'nin NATO içindeki geleceği var. Ve tabii Kürtlerle olan ilişkiler.

Moskova-Tahran-Ankara...

15 Temmuz'daki darbe denemesi daha devam ederken İran Dışişleri Bakanı'nın Twitter'dan attığı kınama mesajı ve izleyen saatlerde Rus lider Putin'in telefonu, Türkiye'nin dış politikasında yeni dönemin kodları hakkında önemli bilgiler içeriyor. Zaten, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın her iki ülkeye de cevaben mesajı çok açık. Türkiye, Rusya ve İran ile "el ele vererek bölge sorunlarını çözmek üzere" işbirliği yapacak 15 Temmuz sonrası dönemde. Daha net bir ifadeyle, Fetullahçı darbe girişimi Türkiye'nin Rusya ve İran ile ilişkilerinde yeni bir döneme girmesine kaldıraç olmuşa benziyor. Ki Rusya'nın Gülen okullarına olan hoşnutsuzluğu ve İran'ın Şii düşmanı Gülen hareketine olan kızgınlığı da bu yeni başlangıca katalizör olabilecek ortak payda.

Bugün artık uzun süredir hazırlık yapıldığı belli olan darbe denemesi öncesinde Erdoğan, uçak krizinin Türkiye ekonomisine zarar vermesi nedeniyle bozulan ilişkileri yeniden rayına sokmak için Putin'den özür dilemişti bilindiği üzere. Şimdi, darbe girişimi sonrasında da ilk yurtdışı ziyaretini Rusya'ya yapmasının anlamı elbette büyük. Fakat basına yansıyan olumu görüntülerin aksine Rusya ve Türkiye'nin yeniden yakınlaşması, güven tazelemesi

Grafik 1: Suriye'de Son Durum: Kim Nereyi Kontrol Ediyor?

Source: Institute for the Study of War
Updated: August 2016

Kaynak: Al Jazeera, Egeli & Co.

oldukça sıkıntılı bir süreç haline gelecek. İki liderin toplantı sonrasında açıklamalarından anlaşılan Erdoğan hızlıca 24 Kasım öncesine dönmek istese de, Putin'in işi ağırdan alma niyetinde olduğu.

Türkiye-Rusya ilişkilerinde düzelmeyen kolay olmamasının nedeni de uzunca süredir

Rusya'nın Türkiye ile 180 derece ters düştüğü Suriye batağı. Şimdi, önümüzdeki dönemde Moskova-Tahran-Ankara hattının Suriye politikasında ortak zemin arama çabalarını yakından izlemek çok önemli. Tabi, kolay olmayacak çok değişkenli bir süreçten bahsettiğimizi de akılda tutarak.

Suriye’de iç savaşı sonlandırabilecek şekilde Moskova-Tahran-Ankara hattı oluşturmasının nasıl bir uzlaşma, nasıl dengeler ile sağlanabileceği; Türkiye’nin şimdiye kadar Suriye’de Esad karşıtı izlediği aktif politikadan nasıl ve ne hızda çark edebileceği; bunun Türkiye için batıya karşı oluşacak bedelleri; konuya biraz ilgisi olan herkesin aklında birçok soru oluşturuyor. Bunların herhalde temelinde de Türkiye’nin NATO içindeki geleceği var. Ve tabii Kürtlerle olan ilişkiler.

Moskova-Ankara

Aslında belki de dolaylı bir talep ediş olarak okunması gereken şekilde, Rusya Federasyon Komitesi Dış İlişkiler Komitesi üyesi İgor Morozov, Türkiye’nin “terörle mücadele” operasyonlarında İncirlik Üssü’nü Rus Hava Kuvvetleri’nin kullanımına açabileceğini söylemesi önemli bir ifade. Morozov referans olarak da Rusya’nın Suriye ve İran’daki Hmeymim ve Hamadan üslerinin kullanım anlaşmalarını gösteriyor. Rusya’nın daha dün İran’daki hava üssünden IŞİD’i vurarak Moskova-Tahran hattının koordinasyonunu dünyaya göstermiş olması ayrıca not olarak eklenmeli. Bu çerçevede, Moskova-Tahran hattına eklenmek isteyebilecek Türkiye için, Rusya Federasyon Konseyi Savunma Komitesi Başkanı Viktor Ozerov’un, İncirlik’in Rus jetlerine açılmasının Türkiye’nin açısından Suriye’deki terörle mücadele operasyonlarında Rusya’ya destek vermekte samimiyet testi olabileceğini söylemesi önemli.

Elbette, böylesi bir adım o kadar kolay da değil, gerçekçi de değil.

Bir kere, Rusya’nın iddia ettiği üzere, rakamsal olarak azalsa da Türkiye’den Suriye’ye silah ve terörist akışının halen devam etmekte oluşu Suriye politikasında ortak zemin bulmak için masaya oturulmasına bile engel. Rusya bu iddiasını BM Güvenlik Konseyi daimi temsilcisi Çurkin’in ağzından Erdoğan’ın Rusya ziyaretinde dillendirilmiş olması Rusya’nın Türkiye’den beklentilerinde en ön sırada ne olduğunu açıkça ortaya koyuyor zaten.

Fehim Taştekin’in gözünden Suriye söz konusu olunca Rusya-Türkiye arasındaki dikenli konuları sıralamak mümkün:

"Türkiye Halep'teki kuşatmanın kaldırılmasını istiyor. Rusya ise insani koridor açıldığını belirterek"

Ankara'nın siviller zarar görüyor argümanına karşı çıkıyor. (Ekleme gerek: Rusya Halep'teki kuşatmayı kaldırmak bir yana Esad güçlerine verdiği desteği artırarak, belki de son zamanların en kanlı saldırısına hazırlanıyor.) Karşısında da Türkiye üzerinden beslenen silahlı gruplar bulunuyor. Türkiye ılımlı muhalefete saldırılara karşı çıkıyor. Rusya da "Nereleri vurmamamız gerektiği konusunda bize bilgi verin" diye kontur çekiyor. Her iki ülke de Suriye'de demokratik bir nizama geçiş için siyasi çözüm diyor ama Türkiye, Esad'ın gitmesi gerektiği fikrini pazarlık unsuru olarak masada tutmak istiyor. IŞİD'e ek olarak Nusra Cephesi ve Ahrar El Şam gibi grupları da hedef listesine sokmak için ABD ile pazarlık yaparken, Nusra Cephesi'nin El Kaide'yle bağlılığına son vererek ismini Şam Fethi Ordusu olarak değiştirmesi pek işe yaramamış görünüyor."

Rus Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov da zaten son derece açık bir şekilde, Türkiye-Rusya ilişkilerinin Türkiye'nin Suriye'de Rusya ile ne kadar iş birliği yapacağına bağlı olduğunu söyledi. Lavrov, ilişkiler yeniden başladığına göre, iktidara Rusya tarafından sunulan delillerin göz ardı edilmemesi gerektiğini de ekledi sözlerine. Bu deliller arasında Rusya'nın terörist saydığı rejim karşıtı unsurların Türkiye'den aldığı finansman destekleri ve silahlı adamların Suriye'ye sevki iddiaları var.

Başa dönersek, Moskova-Ankara hattında Suriye'de uzlaşma zemini yakalamak birçok faktör nedeniyle kolay görünmüyor. Fakat Erdoğan'ın St. Petersburg öncesinde Suriye'de barışın tesisinde ana aktörün Rusya olduğunu söylemesi, hangi tarafın tezlerine hangi tarafın yaklaşacağı yönünde önemli sinyaller içeriyor.

Washington-Ankara...

Cumhurbaşkanı'nın batılı liderlerin geçmiş olsun telefonlarının ancak darbe bastırıldığı kesinleştikten sonra gelmesine ve batıdan kimsenin Türkiye ziyaretine gelmemiş olmasına yaptığı serzeniş, aynı şekilde son yıllarda iktidar açısından Suriye'de neredeyse stratejik ortak konumuna yükselmiş Suudi Arabistan yönetimi için de geçerli. ABD'nin askeri üssünü topraklarında bulunduran Katar'ın da sessizce gelişmeleri izlediğini eklemek mümkün.

Fakat Türkiye'nin batı ile köprüleri atması yazılıp çizildiği kadar kolay bir tercih değil.

Her ne kadar, Rusya ile yakınlaşma, darbe girişiminde sorumluluğu olduğu düşünülen başta ABD olmak üzere batılı ülkelerle ilişkide bir belirsizliğe yol açmış olsa da, "Avrasya" yakınlaşması alternatif olmaktan çok uzak bir seçenek. Özellikle 24 Kasım sonrasında Moskova-Pekin; Moskova-Tahran ilişki düzeyinin Moskova-Ankara arasında kurulabileceğini düşünmek; ya da başka bir ifadeyle böyle bir isteğin Avrasyacı blok tarafından samimice geldiğini düşünmek saflık olur.

Bu durumun, yani Türkiye'nin tamamıyla, hatta kısmen bile Avrasyacı bloka kaymasının imkânsız olduğunun ise hem Türkiye, hem ABD, hem de Rusya gayet farkında.

Daha gerçekçi bir beklenti, Rusya'ya Suriye'de Rus tezleri üzerinden daha fazla yakınlaşmış bir Türkiye'nin Karadeniz ve Güney Kafkasya'ya uzanmaya çalışan NATO'nun önünü kesmesi. Türkiye açısından da hem NATO ile hem diğer blok ile daha dengeli ilişkiler kotarmaya çalışması.

ABD'de görev değişiminin Kasım'da yapılacak oluşu ve beklendiği üzere Clinton'un göreve ancak Ocak sonu itibarıyla başladıktan sonra ABD'nin Suriye'de çöken stratejilerini toparlayıp Suriye'de rengini belli edecek oluşu (ve büyük olasılıkla Rusya çizgisine yönelmek zorunda kalacağı); Ankara'ya top çevirmek için zaman kazandırıyor. Bu arada Türkiye'nin Rusya ile işleri yoluna koyma çabası da, Suriye denkleminde Rusya'nın ABD'ye karşı elini güçlendiren bir durum haline dönüyor. ABD'nin başkanlık seçimleri ardından hala ÖSO'ya destek vermeye devam etmesi bu açıdan kolay değil. Bunun tabii Türkiye'nin Suriye içindeki muhalefetle ilişkilerine yansımaları olacak. Önümüzdeki günlerde ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'nin Ankara ziyareti, Gülen'in iade süreci açısından önemli olduğu kadar, Suriye açısından da kritik önemde.

Türkler-Kürtler...

Menbiç'in daha geçen Cuma günü IŞİD'den Kürt ve Arap birliklerin oluşturduğu Suriye Demokratik Güçleri (SDG) tarafından alınması, Türkiye sınırındaki Tel Abyad'ın alınması kadar önemli bir dönemeç. Çünkü Türkiye sınırına bir saat uzaklıkta olan Menbiç uzunca bir süredir IŞİD'in Türkiye' üzerinden dünyaya açılan kapısı olarak görülmekteydi.

Çeşitli kaynaklarda yer aldığı üzere, Menbiç'in 70 gün süren kanlı çatışmalarla alınmasında ABD

jetlerinin İncirlik'ten kalkarak yaptıkları hava desteğinin de katkısı var.

Fakat Menbiç, Türkiye'nin Kürt sorunu üzerinden ABD ile olan ilişkilerini zedelemeye devam ediyor. SDG güçlerinin içinde Türkiye'nin PKK'dan farklı olmadığı tezini savunduğu Suriyeli Kürtlerin partisi ve askeri kanadı PYD/YPG askerlerinin ön planda olması; PYD/YPG'nin Rusya ve ABD nezdinde kazandığı güç açısından endişe verici. Şimdi tam da Rusya ile yakınlaşma çabası içindeyken, Rusya'nın Moskova'da PKK'nın ofis açmasına verdiği "izin"; Halep ve Afrin'de Kürtlere OSÖ karşısında verdiği destek, Türkiye'nin dış politikada Kürtlere oluşturmaya çalıştığı baskıyı zayıflatan başka etmenler olarak öne çıkıyor.

Sorun yine aylar öncesi ile aynı. Türkiye Suriye'nin kuzeyinde, kendi uzun güney sınırı boyunca bir Kürt koridoru oluşmasını, ardından bir bağımsız Kürt devleti geleceği endişesiyle şiddetle istemiyor. Sesi ABD ve Rusya'dan da duyuluyor ancak, sahadaki dengeler PYD/YPG'den yana görünüyor.

Suriyeli Kürtler'in Menbiç'in IŞİD'den alınmasıyla şimdi Fırat'ın batı kıyısına da geçmelerinin ardından, sıranın kimine göre Cerablus'a gelmesi; konunun artık ABD-Türkiye ilişkilerini daha derinden etkileyecek noktaya ulaştığını gösteriyor.

Suriye'nin IŞİD'den temizlenmesinde koalisyon ortakları açısından YPG, yani Kürt askeri birlikler olmadan ilerlemek mümkün görünmüyor. Metin Gürcan'ın yorumuyla Menbiç, Rakka'yı hedef alan bir saldırı için stratejik yığınak noktası olarak kullanılabilir. Bu da havada olmasa da sahada askeri bakımdan tek hâkim güç görünen YPG'nin gücünün perçinlenerek devam edeceği anlamına geliyor.

Özetle, Suriye Kürtlerinin Fırat'ın batısında kalabilme olasılığının yükselmesi, ABD-Türkiye ilişkilerini neredeyse "kopma" noktasına taşıyabilecek boyutta. Bunun tabii Türkiye içinde, uzunca bir süredir olduğu şekliyle, yansımaları olmaması imkânsız.

15 Temmuz darbe girişimi sonrasında, Cumhurbaşkanı/AKP'nin olayın arkasında batılı güçleri görmesi ve dolayısıyla yeni tur girişimler olabileceği endişesi; Erdoğan'ı muhalefetle beraber çalışmaya başlamaya yöneltmişti. Türkiye'nin çok ihtiyacı olan bu uzlaşmaya Beştepe'den yapılan

davete HDP'nin dâhil olmaması da kimsenin gözünden kaçmadı.

Fakat, diğer dikkat çekici nokta da, son birkaç yıldır Kürtlerle yürütülen barış sürecinde sabotaj sayılan Uludere gibi katliamların, KCK'lilerin tutuklanmalarının iktidar tarafından açık açık Güleni askerlere ve polise yüklenmesi. Bu arada da

dokunulmazlığı 15 Temmuz öncesinde kaldırılan HDP'li vekillerin ifade alınla süreçlerinin ertelenmiş oluşu. Kimi yorumcular açısından, bu durum iktidarın son dönemdeki katı Kürt politikasından dönüşler olabileceğini gösteriyor. Suriye'nin kuzeyi ile ilgili bölgedeki gelişmelere endeksli şekilde diye eklemek gerek. Fakat tabi Rus jetini düşürenin Güleni pilotlar olduğu açıklaması nasıl Rusya ile ilişkileri kolaylaştırmadıysa, Uludere katliamının arkasında da darbeci askerlerin olduğunun söylenmesi Kürt sorunu açısından bir rahatlama yaratmaktan uzak. Hele ki, olağanüstü hal uygulamaları sonrasında ve PKK saldırıları tüm hızıyla yeniden alevlenmişken.

Üstelik Cumhurbaşkanı her ne kadar 15 Temmuz sonrası "hemen başkanlık sistemi" talebini rafa kaldırmış görünse de, şimdi biraz daha uzakta tuttuğu bu hedefine ulaşmak için milliyetçi tonunu korumaya hem Meclis'te MHP'nin desteğini sağlayabilmek hem de %50 potansiyelini dinamik tutmak açısından bir anlamda mecbur. Bu da 2013 dönemine dönüşü imkânsız kılmakta diye düşünülebilir.

Zaten hükümet kanadından bir kesim de tam ters ekseninde, PKK ile Fetullahçılar'ın bir süredir ortak hareket ettiklerini iddia ediyor ki bölgede Cemaat ve PKK arasındaki güç savaşını bilenler açısından bu sav akla çok da yatkın görünmüyor.

Türkiye'nin Suriye Kürtleri söz konusu iken Rusya ile yapmaya çalıştığı pazarlıklar içinde işbirliği karşılığında, Suriye'nin "toprak bütünlüğünün korunması" gerçekçi bir beklenti olarak öne çıkıyor. Bunun anlamı da tabi geleceğin Kürt Devleti gözüyle bakılan Rojova'nın özerklik verilmeyerek, Suriye'de merkeze bağlı kalması. Henüz Suriye'de iç savaş, IŞİD'le savaş PYD/YPG güçleri üzerinden devam ederken, Türkiye'nin Rusya pazarlığından böyle bir sözü koparmasına şimdilik engel görünüyor. Ancak, tartışmaların ilerleyeceği nokta büyük olasılıkla Esad'ın geleceğinden önce Suriyeli Kürtlerin geleceği olacak gibi.

Böyle bir ortamda silahlı saldırılarına devam eden PKK'nın Türkiye sınırlarına çekilerek, barış görüşmeleri için yeniden tarafların masaya oturabilmesi de oldukça ütopyik bir beklenti. Suriye-Rojova'daki gelişmelere bağlı olarak, PKK'nın içindeki değişik grupların hangisinin güç kazanacağı ise, PKK'nın gelecekte izleyeceği tutumu belirleyecek gibi görünüyor.

İletişim: Güldem Atabay Şanlı
Direktör, Araştırma ve Strateji

+90 532 347 82 06
guldem.atabaysanli@egelico.com

Bu doküman Egeli & Co. Portföy Yönetim A.S. ("Egeli & Co." Mersis No: 0-3254-1422-0400018) tarafından hazırlanmıştır. Egeli & Co. SPK düzenlemelerine tabi ve SPK tarafından düzenlenen yetki belgesine sahip, kendine değer yaratmaya adanmış bağımsız bir portföy yönetim şirketidir. (Yetki belgeleri: 03.11.2010 PYS./PY. 35/946 ve 03.11.2010 PYS./YD. 15/946). Portföy yönetimi ve yatırım danışmanlığı hizmeti veren Egeli & Co. 2002 yılından bu yana, dürüst ve seçkin yaklaşımı ile yerli ve yabancı kurumsal yatırımcılara, aile şirketlerine ve özel bireysel portföylere hizmet etmektedir. Başarısı, yatırımcıları için yurtiçi ve yurtdışında geliştirdiği finansal ürünler ile değer yaratma becerisinden gelmektedir. Egeli & Co.'yu diğerlerinden ayıran fark alternatif varlık sınıflarına ve yatırım temalarına odaklanmasıdır. Egeli & Co. Türk sermaye piyasalarındaki alternatif yatırım temaları alanında bulunan geniş bilgi, tecrübe ve geçmiş performansı ile yatırımcıları için uzun vadeli yatırımlarla önemli getiriler yaratmaktadır.

YASAL UYARI:

Bu rapor ve yorumlardaki yazılar, bilgiler ve grafikler, ulaşılabilen kaynaklardan iyi niyetle ve doğruluğu, geçerliliği, etkinliği velhasıl her ne şekilde, suret ve nam altında olursa olsun herhangi bir karara dayanak oluşturması hususunda herhangi bir teminat, garanti oluşturmadan, yalnızca bilgi edinilmesi amacıyla derlenmiştir. Bu belgedeki bilgilerin doğruluğu, güvenilirliği ve güncelliği hakkında gerekli özeni göstermekle birlikte bu bilgilerin güvenilirliği, doğruluğu, güncelliği ve eksiksizliği hakkında hiçbir garanti vermemektedir. (Varsa) Yürürlükteki herhangi bir yasa veya düzenleme ile sorumluluğun sınırlandırılması ölçüde tasarruf olarak, Egeli & Co., yöneticileri, çalışanları, temsilcileri ve ajansları bu belgenin içeriği, hatası veya eksiklerinden ya da bu bilgilere dayanılarak yapılan işlemlerden doğacak her türlü maddi/manevi zararlardan (ihmal olup olmadığı ya da başka bir şekilde olursa da) ve her ne şekilde olursa olsun üçüncü kişilerin uğrayabileceği her türlü zararlardan dolayı sorumlu tutulamaz. Herhangi bir şirket, sektör, hisse veya yatırım için detaylı ve tam bir analiz değildir. Egeli & Co. her an, hiçbir şekilde ve surette ön ihbara ve/veya ihtara gerek kalmaksızın söz konusu bilgileri, tavsiyeleri değiştirebilir ve/veya ortadan kaldırabilir. Bu rapor hangi amaçla olursa olsun çoğaltılamaz, dağıtılamaz ve yayınlanamaz.